

Ceļa karte skolotājam

5. Runa. Kā uzstāties ar saprotamu, klausītājam uztveramu runu un sadarboties ar auditoriju?

Ieteicamais laiks temata apguvei: 8–10 mācību stundas.

Temata apguves mērķis: veidot prasmi pārlicinoši un brīvi uzstāties auditorijai, sadarboties ar to; attīstīt skolēna individualitāti, prasmes balss un ķermeņa pārvaldīšanā mērķtiecīgā publiskā runā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
- Bagātīga un pārlicinoša mutvārdu runa veidojas, apgūstot un regulāri attīstot skaidras, artikulētas, tēlainas runas iemaņas, vingrinoties verbālā, paraverbālā un neverbālā komunikācijā, pārvaldot sava ķermeņa plastiku (stāja, kustības, žesti) un kontrolējot elpošanu runas laikā. (K.Li.2.) - Baiļu pārvarēšanai publiskās uzstāšanās laikā var lietot speciālas tehnikas – kontrolēto elpošanu, “iekšējo runu”, kustību atbrīvotību u. c. (K.Li.2.) - Mutvārdu runas nolūku un saturu ietekmē konkrētā auditorija, kurai teiks runu, fiziskās un skaniskās telpas nosacījumi. (K.Li.2.)	- Izmanto žestus, pārvalda ķermeni, kontrolē mīmiku, elpošanu un spēj koncentrēties publiskai runai. (K.6.1.7., K.6.2.3.) - Veido un demonstrē loģisku un strukturētu runu atbilstoši runas mērķim un nolūkam konkrētajai auditorijai. (K.6.1.7., K.6.2.3.) - Atšķir un atbilstoši teksta veidam savā runā pārvalda ritmizētu (dzeja) un neritmizētu (proza, luga) teksta specifiku. (K.6.1.1.) - Mācās runāt artikulēti, lieto runas mērķim atbilstošu intonāciju, izmanto pauzes runas melodijas veidošanai un raida balsi auditorijai, ņemot vērā, cik tālu un cik daudz ir skatītāju, no kuras vietas telpā jārunā, lai visefektīvāk runu saklausītu klātesošie. (K.6.1.7.) - Piemēro balss lietošanas skaļumu un intonācijas dažādās auditorijās – uzstājoties vienaudžiem, runājot ar cita vecuma cilvēkiem par ikdienišķiem vai lietīšķiem jautājumiem. (K.6.1.7.) - Reflektē par savu runas veidošanas un īstenošanas procesu, izvērtē, kas izdevās un ko citreiz vēlētos uzlabot. (K.6.2.2.)
Komplekss sasniegtamais rezultāts	Ieradumi
Izveidots un īstenots publiskās runas priekšnesums, pārvaldot balsi un ķermeni, sadarbojoties ar auditoriju atbilstoši runas mērķim un nolūkam. (K.6.2.3., K.6.3.1., K.6.4.3.)	- Attīsta ieradumu korekti un tēlaini lietot latviešu valodu gan ikdienas saskarsmē, gan skolas neformālajā vidē, gan jaunās reālās dzīves situācijās ārpus skolas, uzstājoties auditorijai un lietojot publiskās uzstāšanās prasmes. (Vērtība – latviešu valoda; tikums – atbildība) - Veido un attīsta ieradumu apzināties savas emocijas, intereses, dotības un pilnveidot tās, atbildīgi darbojoties pašizpaušmes uzdevumos, attīstot spontanitāti un empātiju, pilnveidojot savas mākslinieciskās izpaušmes. (Vērtība – darba tikums; tikumi – gudrība, atbildība, drosme)
Jēdzieni: artikulācija, auditorija, balss tehnikas, runas melodija, mutvārdu runa, poza, vārdiskā darbība, žests.	

Temata apguves norise	Mācību materiāla autors/avots	Mācību materiāla nosaukums	Materiāls pieejams
Mutvārdu runas tehnikas	Skola2030	Mācību un metodiskais līdzeklis (Mutvārdu runas tehnikas pārvaldīšanas vingrinājumus sk. nr. 106.–127.)	https://mape.gov.lv/catalog/materials/8DF03C1B-12D3-4CC2-BD56-5C91BF95B7A9/view?preview=ED9E1809-D7A5-4F50-9C75-E599444EEA55
Runas vingrināšana	Tavaklase.lv	Runa (SURDO) (3. stunda)	https://www.tavaklase.lv/video/runa-surdo-2/
Uzstāšanās ar runu	Tavaklase.lv	Publiskā runa (SURDO) (1. stunda)	https://www.tavaklase.lv/video/publiska-run-surdo-2/
Jēdzienu apguve	Skola2030	Jēdzienu skaidrojumi skolēnam (tematam "Runa" sk. 9. lpp.)	https://mape.gov.lv/catalog/materials/8DF03C1B-12D3-4CC2-BD56-5C91BF95B7A9/view?preview=631A1CF7-1A23-4C6E-B5FD-37A62A6B56B5

Izdevniecību atbalsts

- Apele, A. *Prasme runāt publiski*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011. 136 lpp.
- Apša, E. *Mēlītes kārtis. Logopēdiskā spēle*. Rīga: RaKa, 2018. 20 lpp.
- Aristotelis. *Runas māksla – rētorika*. Rīga: LU akad. apgāds, 2023. 344 lpp.
- Celmiņa, I. *Runā raiti*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2017.
- Daudziņa, Z. *Aktiera runa 21. gadsimta latviešu teātrī*. Zvaigzne ABC, 2022. 384 lpp.
- Kragis, I. *Teātra māksla 4.–6. klasei. Mācību līdzeklis*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2022. 80 lpp. (Runa 37.–57. lpp.)
- Kramiņš, E. *Retorikas rokasgrāmata. Runāsim skaidri, spilgti, iedarbīgi!* Rīga: BA Turība, 2016. 624 lpp.
- Laipniece, I. *Teātra māksla 7.–9. klasei. Rakstāmgrāmata. Mācību līdzeklis*. Rīga: Autora izdevums, 2022. 216 lpp. (II. Iztēle un asociāciju plūsma 15.–25. lpp.)
- Mencels, V. *Retorika. Prasme brīvi un pārliecinoši runāt*. Rīga: DeNovo, 2002. 128 lpp.
- Mendziņa, Dz. *Vārds, doma, runa*. Rīga: Sol Vita, 2004. 264 lpp.
- Ozola, E., Plaudis, J. A. *Mīmika un žesti*. Rīga: Jumava, 2016. 216 lpp.
- Pīzi, A., Pīzi, B. *Ķermeņa valoda. Kā atminēt sarunbiedra domas pēc viņa stājas un kustībām*. Rīga: Jumava, 2014. 416 lpp.